

Sisekaitseakadeemia
Päästekolledž

Kaarel-Hannes Keller

RAHVUSVAHELINE KRIISIREGULEERIMINE JA
PÄÄSTEAMET ABIANDJANA

Lõputöö

Juhendaja: Ants Tammepuu, MSc

Kaasjuhendaja: Gert Teder

Tallinn 2013

LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Kolledž: Päästekolledž	Kuu ja aasta: mai 2013
Töö pealkiri: Rahvusvaheline kriisireguleerimine ja Päästeamet abiandjana Töö pealkiri inglise keeles: International crisis management and Estonian Rescue Board as a humanitarian helper	
Töö autor: Kaarel-Hannes Keller	Olen nõus oma lõputöö Kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas Allkiri:
<p>LÜHIKOKKUVÕTE: Antud lõputöö on kirjutatud teemal „Rahvusvaheline kriisireguleerimine ja Päästeamet abiandjana“. Lõputöö põhiosa pikkuseks on 40 lehekülge. Lõputöö sisaldab 1 tabelit ja 3 joonist.</p> <p>Uurimismeetoditest kasutati dokumendianalüüsi ja intervjuusid.</p> <p>Päästeamet on viimase viieteistkümne aasta jooksul arendanud rahvusvahelise kriisireguleerimise teenust, kuid kahjuks ilma kirjalike arenguvisionideta. Lõputöö eesmärgiks on pakkuda välja omapoolne kontseptsioon kuidas edaspidi antud teenust arendada.</p> <p>Lõputöö tulemusena soovitatakse päästeametil jätkata päästemeeskonna rühmade arendamist, panustada rohkem ekspertide arendamisse ja koolitamisse ning rohkem tegeleda rahvusvahelises plaanis kursuste ja õppuste korraldamisega</p>	
Võtmesõnad: päästemeeskond, koolitus, rahvusvahelised organisatsioonid	
Inglise keelsed võtmesõnad: disaster relief team, trainings, courses, International crisis management	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud:	
Kolledži direktor: Margus Möldri	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Ants Tammepuu	Allkiri:

SISUKORD

SISUKORD	3
LÜHENDITE LOETELU	4
SISSEJUHATUS	6
1. KATASTROOFID, NENDE LIIGITUS JA ESINEMISE SAGEDUS.....	8
1.1 Katastroofide statistika	10
2.KOORDINEERIMISE MEHCHANISMID NING HUMANITAARABI OSUTAJAD ...	14
2.1 ÜRO perekond	14
2.2 Punase risti perekond	16
2.3 Euroopa Liit ja NATO	18
2.4 Rahvusvaheline humanitaarpartnerlus (IHP)	19
2.5 Valitsusvälised organisatsioonid	20
3. EESTI OLEMASOLEVAD VAHENDID.....	21
3.1 Osalemine organisatsioonides	22
3.3 Inimressursid ning füüsilised ja tehnilised vahendid.....	24
4. VÕIMALUSED ABI OSUTAMISEKS HÄDAOLUKORDADE JA KRIISIDE PUHUL	27
4.1 Olulised mõjurid rahvusvahelise abi osutamisel	27
4.2 Rahvusvahelise abi põhisuunad.....	30
4.3 Võimalikud tõrked rahvusvahelise abi osutamisel	34
5. ETTEPANEKUD.....	36
KOKKUVÕTE	39
SUMMARY	40
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	41
TABELITE JA JOONISTE LOETELU	45

LÜHENDITE LOETELU

- BFC - Balti riikide ühine üleujutustega tegelev pumbameeskond (inglise keeles Balt Flood Combat)
- CRED – Centre for Research on the Epidemiology of Disasters – Maailma Tervishoiuorganisatsiooni uurimiskeskus
- EDRT - Eesti Päästemeeskond (inglise keeles Estonian Disaster Relief Team)
- IEPK - Ida-Eesti Päästekeskus (kuni 31.12.2011)
- LÕEPK - Lõuna-Eesti Päästekeskus (kuni 31.12.2011)
- LÄEPK - Lääne-Eesti Päästekeskus (kuni 31.12.2011)
- PEPK – Põhja-Eesti Päästekeskus (kuni 31.12.2011)
- PPV – Päästeameti päästevahendite varu
- VAAK - Valitsemisala arengukava
- USAR - otsingu- ja päästerühm (inglise keeles Urban Search and Rescue)
- MED - meditsiinirühm
- IDP – Internally Displaced Persons (eesti keeles: riigisiselt ümberpaigutatud inimesed)
- OCHA – Office for Coordination of Humanitarian Aid – ÜRO Humanitaarabi andmist koordineeriv organisatsioon
- UNHCR – United Nation High Commissioner for Refugees – ÜRO Põgenikeagentuur
- WFP – World Food Programme – Maailma toiduprogramm
- IHP – International Humanitarian Partnership – Rahvusvaheline Humanitaarpartnerlus
- DEMA - Danish Emergency Management Agency – Taani päästeasutus
- MSB – Swedish Civil Contingencies Agency – Rootsi päästeasutus
- THW - Bundesanstalt Technisches Hilfswerk – Saksamaa elanikkonnakaitse asutus
- PfP – Partnership for Peace – NATO Partnerlus rahu nimel programm
- ÜRO – Ühendatud Rahvaste Organisatsioon
- WHO – Maailma Tervishoiuorganisatsiooni – World Health Organisation
- ERC – Emergency Relief Coordinator – Katastroofi leevendamise koordinaator
- UNDAC – United Nations Disaster Assessment and Coordination – ÜRO katastroofide hindamise ja koordineerimise meeskond
- INSARAG – International Search and Rescue Advisory Group – rahvusvaheline otsingu- ja pääste nõuandev grupp

VirtualOSOCC - Virtual OnSite Operations Coordination Centre – virtuaalne sündmuskoha operatsioonide koordineerimise keskus

UNHAS – United Nations Humanitarian Air Service – ÜRO humanitaarvaldkonna lennuteenus

CERF – Central Emergency Response Fund – Keskne kriisidele reageerimise fond

NATO – North Atlantic Treaty Organization – Põhja-Atlandi leppe organisatsioon

EADRCC – Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Center – Euro-Atlantiline katastroofidele reageerimise koordineerimiskeskus

ICRC – International Committee of the Red Cross – Punase Risti Rahvusvaheline Komitee

IFRC – International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies – Rahvusvaheline

Punase Risti ja Punase Poolkuu Föderatsioon

ERU – Emergency Response Units

FACT – Field Assessment and Coordination Team

AMPS – Advanced Medical Post with Surgery – kirurgia võimekusega meditsiiniüksus

SISSEJUHATUS

Eesti on olnud erinevate rahvusvaheliste organisatsioonide liige alates taasiseseisvumisest ning samuti suurte ühenduste – Euroopa Liit ja NATO – liige alates 2004. aastast. Nende enam kui 20 aasta jooksul on Eesti muutunud abivajajast abiandjaks – iga aastases riigieelarves on ette nähtud summad humanitaarabi andmiseks.

Esimesed sammud humanitaarabi andmise valdkonna töövahendite loomiseks asuti 90. aastate keskpaigas kui oli selge, et Eesti soovib liituda ka NATO-ga – veebruaris 1994 liitus Eesti NATO Partnership for Peace (eesti keeles: Partnerlus rahu nimel) programmiga. Kaks aastat hiljem, 1996. aastal, astus Päästeamet esimesed sammud oma rahvusvahelise võimekuse loomiseks – Kaitseministeeriumi toel hakati moodustama oma päästemeeskonda (esimeseks inglise keelseks nimeks Estonian Rescue Force) ning juulis 1997 sõitis vastne päästemeeskond PFP programmi raames korraldatud õppusele “Cooperative Safeguard” Islandil.

Tänaseks on Eesti päästemeeskonnal juba mitmed kogemused nii missioonidelt kui ka õppustelt ning arvestades maailma muutumist on vaja vaadata ka oma tegevusele – millist valdkonda rohkem edasi arendada, millise valdkonnaga võiks hakata tegelema ning võib-olla mõne valdkonnaga tegelemine pole enam otstarbekas.

Käesoleva lõputööga püütakse vaadelda humanitaarkatastroofide valdkonnas toimuvat, nii erinevaid suundumusi humanitaarabi valdkonnas kui ka humanitaarabi koordineerivaid organisatsioone. Samuti kirjeldatakse ja analüüsitakse Eesti Päästemeeskonna hetke olukorda ning pakutakse lahendusi edaspidiseks arenguks.

Lõputöö eesmärgiks on välja pakkuda omapoolne kontseptsioon, kuidas arendada edasi Eesti päästemeeskonna ressursse, et nende kasutamine ja otstarve oleks rohkem seotud humanitaarabi maailmas toimunud muutustega.

Teema on vajalik ka koostöö arendamiseks meie siseriiklike partneritega – Siseministeeriumi ja Välisministeeriumiga. Arvestades riigi väiksust – nii inimeste kui

rahaliste võimaluste nappust – oleks mõistlik valida sobiv nišš, mis võimaldaks meil olla humanitaarabi andjate kaardil ilma siseriikliku võimekust halvendamata.

Lõputöös kasutatakse uurimismeetoditena järgmisi meetodeid: dokumendi analüüsi ja intervjuud.

Lõputöö informatsioon põhineb antud valdkonnas olemasolevale informatsioonile nii eesti ja inglise keeles.

1. KATASTROOFID, NENDE LIIGITUS JA ESINEMISE SAGEDUS

Sõna katastroof (inglise keeles: *disaster*) on kasutusele tulnud ladina keelsest sõnast *disastro* ja tähendanud, et sündinus saab süüdistada tähtede ebasoodsat seisu. Sellest võib arusaada, et tollased rahvad nägid sündmuse tekkimises mingit inimesest suuremat jõudu. Teaduse ja inimteadvuse arenedes on katastroofi mõiste teisenenud ja täna on võimalik kasutada ÜROs 1992. aastal sõnastatud definitsiooni: “Katastroof on toimiva ühiskonna tõsine häirimine, põhjustades laiaulatuslikku inimlikku, materiaalist või keskkonna alast kahju, mis ületab mõjutatud ühiskonna võime oma ressursidega hakkama saada”(Coppola 2011:29).

Eesti õigusruumis ei ole sõna katastroof kasutamine täpne, sest Hädaolukorra seaduse §13 alusel on katastroof:

- keskkonna ulatuslik keemiline, bioloogiline või radioaktiivne saastumine;
- ulatuslik tulekahju või plahvatus;
- raskete tagajärgedega laeva-, lennuki-, rongi- või muu transpordivahendi õnnetus;
- elutähtsa teenuse toimepidevuse raskete tagajärgedega ja pikaajaline katkemine.

Seega Eesti mõiste katastroof on võrreldav rahvusvahelise katastroofi alamklassiga tehnoloogiline katastroof. Hädaolukorra seaduse alusel peaks nüüd ja edaspidi kasutama terminit eriolukord, kuid rahvusvahelises mõistes jääks selle termini kasutamine ebaotstarbekalt mitteseotuks inglise keelse sõnaga *disaster*. Lähedasem oleks kasutada terminit suurõnnetus, kuid keeleliselt ei suuda see termin võtta kokku sündmuse ulatust. Seega võtab autor endale õiguse kasutada antud lõputöös sõna katastroof mõistes nagu ta ulatus inglise keeles on.

Iga õnnetust ei ole võimalik veel nimetada katastroofiks – kui põleb maja või 10 hektarit metsa, saab selle kustutamisega hakkama kohalik päästeteenistus ning tegemist on õnnetusega. Ka juhul, kui tules on 1000 hektarit metsa ning piirkondliku päästeasutuse ressursist piisab, saab seda nimetada õnnetuseks – suurõnnetuseks. Kui põlenguala on veelgi suurem, sellega kaasneb suur materiaalne kahju ning esineb inimohvreid, saab sündmust

nimetada katastroofiks. Eestis andis minevikus katastroofi mõõdu nii laev “Estonia” hukk, kui ka 2001. aasta septembris toimunud metanooli tragöödia, sest mõlemas õnnetuses olnud hukkunute arv oli Eesti mastaabis väga suur. Eestis on määratletud kriteeriumid hädaolukorra tüüpide lõikes ja nendele vastavalt näidetena toodud sündmused on hädaolukorrad.

Katastroofid võivad olla ootamatult juhtunud (inglise keeles: *rapid onset*) või pikalt kestnud (inglise keeles: *slow onset*). Ootamatult juhtunud katastroofide näiteks on maavärinad, tsunaamid, vulkaanipursked, tornaadod ja üleujutused. Pikalt kestnud katastroofide näiteks on põud, näljahäda, AIDS-i epideemia, keskkonnareostus. CRED andmebaasi andmetel on 86,9% hukkunuid pikalt kestnud katastroofide tagajärg.

Katastroofe on püütud liigitada erinevat moodi – erinevatel organisatsioonidel on kasutusel veidi erinev katastroofide jagunemine. Näiteks Euroopa Liit oma Elanikkonnakaitse Vademeekumis jaotab katastroofid kaheks: looduslikeks (inglise keeles: *natural disasters*) ja inimtekkelisteks (inglise keeles: *man made disasters*). Autorile sobib enam ÜRO poolt välja pakutav jagunemine, mille järgi katastroofid jagunevad looduslikeks, tehnilis-tehislikeks ning komplekskatastroofideks. Looduslikud katastroofid on põhjustatud loodusjõudude poolt – maavärinad, tsunaamid, üleujutused, tornaadod, põuad, epideemiad. Tehnilis-tehislikud on inimeste poolt põhjustatud katastroofid – tehnoloogilised rikked tehastes, mille tagajärjel toimub keskkonna reostus ja/või inimeste hukkumine – tuumajaamade rikked, õlitankerite lekked. Komplekskatastroofid on mitmetahulised õnnetused, kus üks õnnetus on kaasa toonud teise õnnetuse – näiteks sõjaliste konfliktide põhjustatud põgenike vool. Näiteks saab tuua Aafrikas Somaalia-Etioopia piirkonna: Somaalias valitsev pikka aega kestnud põud on põhjustanud näljahäda, samuti pingestab olukorda riigis kestav kodusõda. Tulemuseks on massiline inimvool Etioopiasse, kus püütakse saada ligipääs toidule ning pääseda sõjategevuse eest. Etioopia riigile on aga piiriäärsetesse piirkondadesse tekkinud põgenikelaagrid lisakoormuseks juba niigi kehvale riigi olukorrale.

Tabel 1: Katastroofides hukkunud: 1900-1999 (Allikas: Wisner jt, 1994)

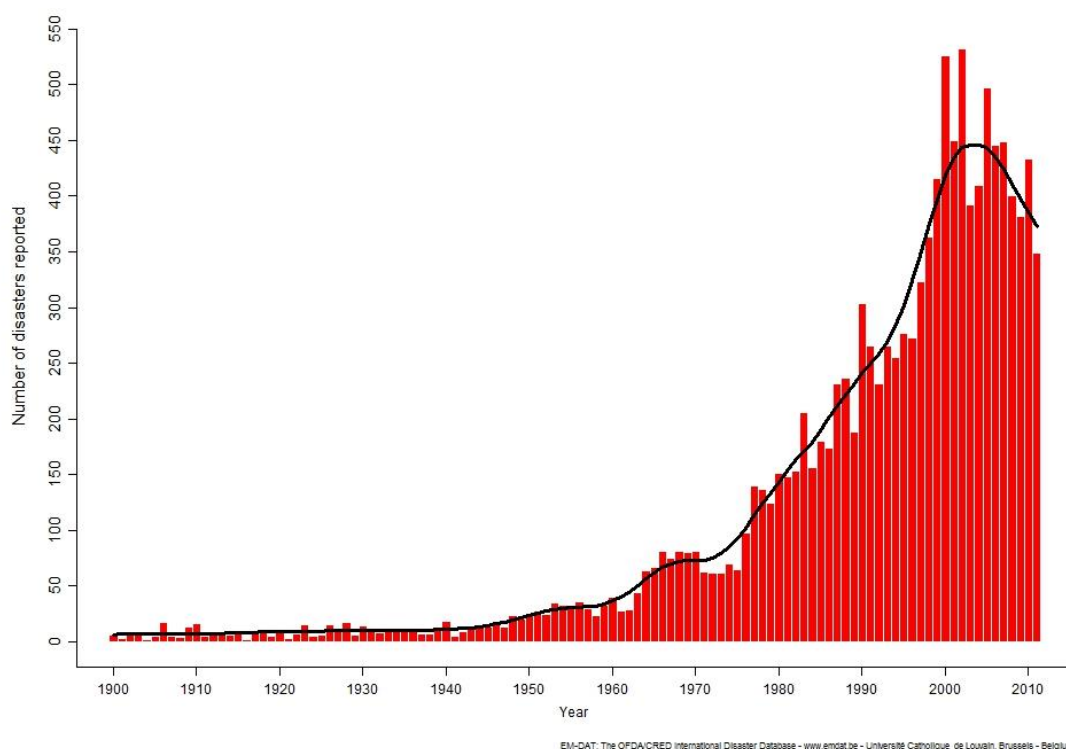
Surma põhjus	Hukkunuid, miljonites	Hukkunute protsent
Poliitiline vägivald	270,7	62,4
Pikalt kestnud katastroofid	70,0	16,1
Kiirelt toimunud katastroofid	10,7	2,3
Epidemiad	50,7	11,6
Maantee, raudtee, õhustranspordi ja tööstuse õnnetused	32,0	7,6
KOKKU:	434,1	100

Nagu tabelist on näha, siis on eelmisel sajandil hukkunute hulgas peale poliitilises vägivaldas hukkunute järgmisena katastroofide ohvrid. Seega paratamatult on kahjuks katastroofid üheks hukkamise põhjuseks.

1.1 Katastroofide statistika

Humanitaarabi paremaks planeerimiseks on tarvis korralikku statistikat ja ülevaadet varem toimunud katastroofidest. Üheks selliseks võimaluseks saada statistikat ning ülevaateid koos analüüsiga on Louvaini Katoliku Ülikooli juures asuva Katastroofide Epidemioloogia Uurimiskeskuse (Centre for Research on the Epidemiology of Disasters ehk CRED) andmebaas, mis on internetis avalikuks kasutamiseks saadaval kõikidele soovijatele. Selle uurimiskeskuse tegevust toetab Belgia valitsus ja Maailma Tervise Organisatsioon WHO. Antud materjalid ja andmed on aluseks ka autori kasutatavatele joonistele ja andmetele. (CRED 2013)

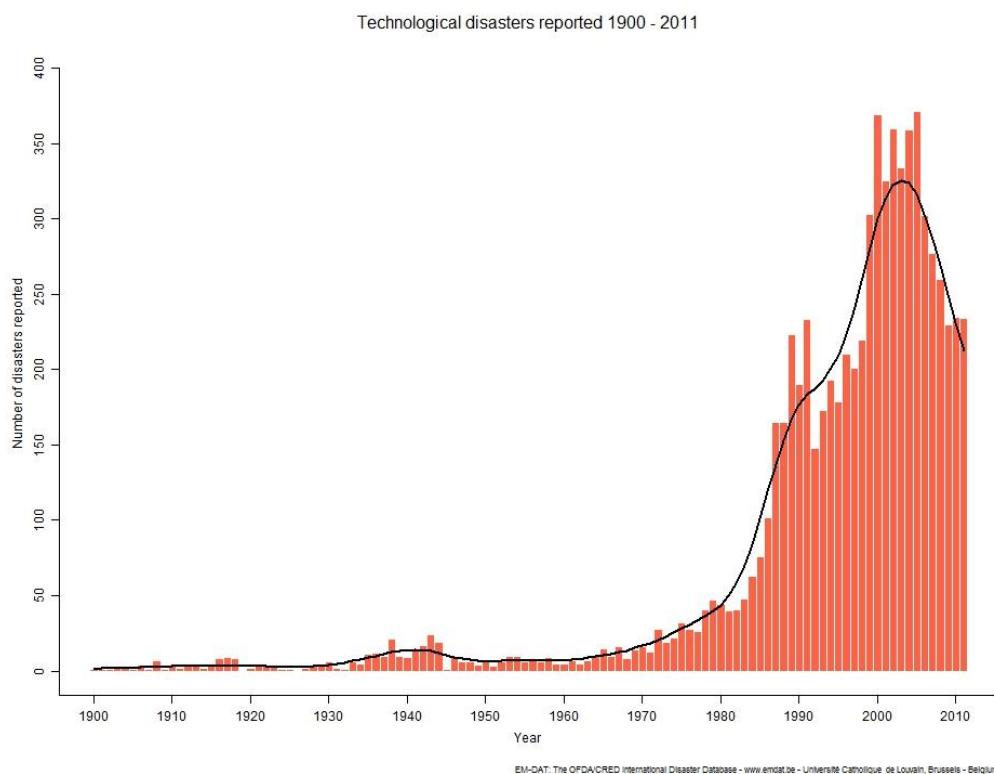
Natural disasters reported 1900 - 2011

Joonis 1: Aastatel 1900 - 2011 registreeritud looduslikud katastroofid (Allikas: CRED andmebaas 2013)

Joonisel 1 on välja toodud looduslikud katastroofid viimase 111 aasta jooksul – ajavahemikul 1900–2011. Juba peale vaadates on näha, et selle ajaperioodi jooksul on olnud trend tõusev. Kas põhjuseks on varasem katastroofide puudulik registreerimine või tegelik katastroofide suurem arv, ei oska autor öelda. Samas vaadates viimase viie aasta trende, siis on tegemist kerge langusega. Millest on selline katastroofide arvu kasv tekkinud – selles on teadlesed erinevatel arvamustel. Üldine arvamus on, et maavärinate ja tsunaamide arv on jäänud samale tasemele. Kasvanud on ilmastikust tingitud katastroofide hulk, milles võib näha süüd inimtegevuse tagajärjel muutunud ilmastikus. (Coppola, 2011). Põhilise kasvu on põhjustanud inimtekkelised katastroofid – sõjategevus erinevates piirkondades ja see on põhjustanud inimeste liikumise paremate kohtade otsingul – et pääseda sõjategevuse eest turvalisemasse kohta.

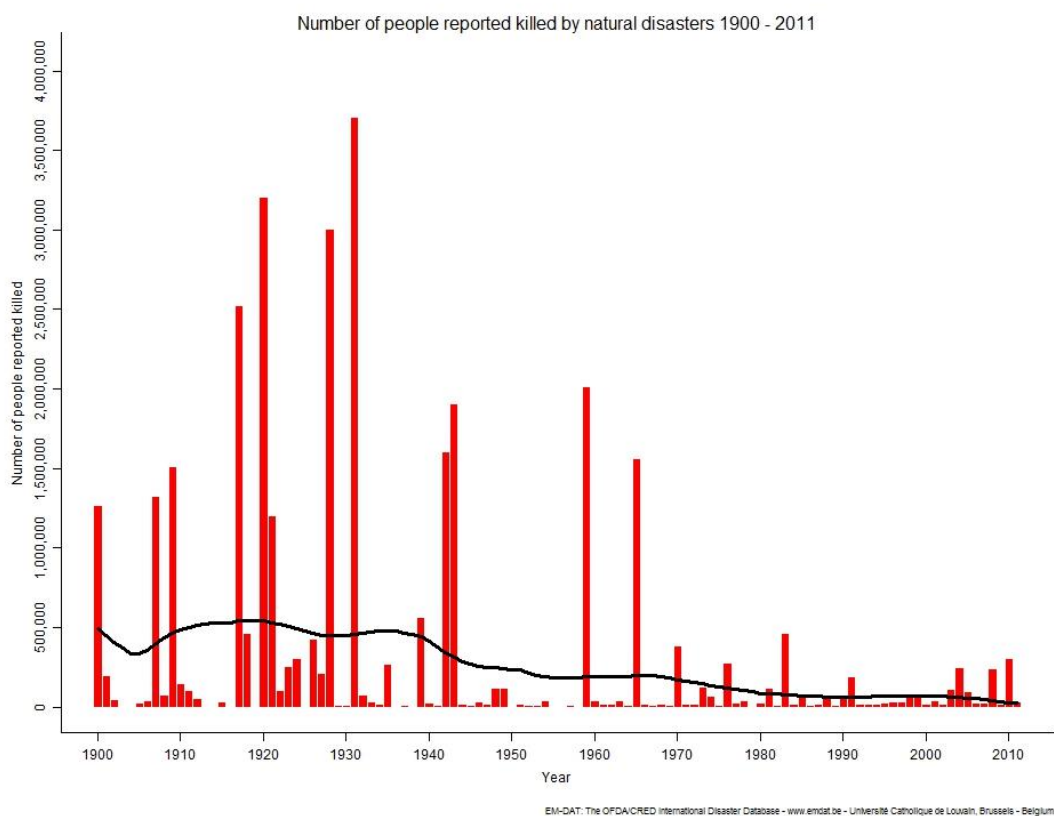
Vaatleme ka tehnoloogilisi katastroofe. Need on paljuski seotud tehnoloogia ja tööstuse arenguga – mida varasem aeg, seda vähem hukkunuid, sest tehnoloogia areng on kaasa toonud ka mõju inimestele, mida varasem tehnoloogia oma algelisus ei omanud.

Joonis 2: Tehnoloogilised kataastroofid aastatel 1900-2011. (Allikas: CRED andmebaas 2013)

Nagu näeme, algas suurem tehnoloogiliste kataastroofide kasv kuskil aastal 1980, peale seda on kasv olnud suhteliselt kiire. Kas süüdistada saab tööstuse arengut, on suhteliselt ebaselge. Tõenäoliselt on põhjuseks tööstuse areng, sest tööstuse arenguga alati kaasneb ka võimalus õnnetuse juhtumiseks. Peale 2006. aastat on toimunud õnnetuste arvu stabiliseerumine. Kuna sellest on möödas vähem kui kümme aastat, siis on raske öelda, kas antud trend on püsiv või hakkab see aja jooksul muutuma. Kindlasti mõjutab antud kümnendil toimunud majanduslangus kataastroofide arvule positiivselt, sest vähenenud tööstus vähendab kindlasti ka vähenenud võimalust hukkuda tehnoloogilistes kataastroofides.

Vaatleme ka looduslikes õnnetustes hukkunute arvu. Nagu jooniselt 1 näeme, on õnnetuste arv olnud tõusev – ehk loomulikult võiks järeldada, et hukkunute arv on tõusuteel. Joonisel 3 on näha viimase sajandi looduslikes kataastroofides hukkunute arv – üllatuseks võib öelda, et erinevalt õnnetuste arvust ei ole täheldatud hukkunute arvu kasvamist. Hukkunute väikese arvu põhjuseks võib pidada edukat ennetustegevust – maavärina kindlaimaid maju, paremat päästeteenistust, teadlikumat elanikkonda.

Joonis 3. Hukkunute arv aastatel 1900 – 2011. (Allikas: CRED andmebaas 2013)

Nagu jooniselt 3 näeme, on pigem olnud suurem hukkunute arv 20. sajandi alguses. Põhjusena tõenäoliselt väiksemad võimekused päästa inimesi peale katastroofe – väiksemad päästemeeskondade võimekused ning võimalused. Mida lähemal tänapäevale – on näha, et hoolimata õnnetuste arvu kasvust on ohvrite arv kahanenud. Põhjuseks eelpool toodud valmisolek õnnetuste tekkimiseks.

2.KOORDINEERIMISE MEHCHANISMID NING HUMANITAAR-ABI OSUTAJAD

2.1 ÜRO perekond

Ühinenud Rahvaste Organisatsioon moodustati 1945. aastal 51 eri riigi esindaja poolt, et säilitada habrast rahu peale Teist Maailmasõda. ÜRO ei ole organisatsioon, mis suudaks kirjutada riikidele ette nende tegevusi, kuid samas püütakse üheskoos lahendada kriise ja seada rahvusvahelisi suuniseid kriiside vältimiseks.(ÜRO koduleht... 2013)

Kuigi ÜRO kui organisatsioon on eakas, jõuti humanitaarvaldkonnas koordineerimiseni alles detsembris 1991, kui ÜRO Peaassamblee võttis vastu resolutsiooni 46/182, mis seadis eesmärgiks ÜROle ja tema allorganisatsioonidele reageerida humanitaarkatastroofidele ja parandada reageerimist ka reaalses päästeoperatsioonides. Enne seda 1991. aasta lõpu resolutsiooni eksisteeris reageerimine, kuid abi osutamine oli jagatud mitmete allorganisatsioonide vahel. Selle resolutsiooni tulemusel loodi hädaolukordade koordinaatori (inglise keeles: *Emergency Relief Coordinator*) ametikoht, kelle funktsiooniks on koordineerida erinevaid ÜRO abiandmise võimekusi. (Coppola 2011)

Et abi andmine ja koordineerimine oleks efektiivsem, loodi ERC alluvusse Humanitaarasjade osakond (*Department of Humanitarian Affairs*), millest reformi käigus 1998 kasvas välja OCHA – Office for the Coordinating Humanitarian Affairs. OCHA tegevuse saab jagada suurel määral kolme osasse (OCHA...2013):

- Rahvusvahelise humanitaarvõimekuse koordineerimine;
- Poliitika välja töötamine ning tugi humanitaarabi andjatele;
- Humanitaarvaldkonna eestkõneleja roll, et abiandmine oleks suunatud üldistele abivajadustele ning rahu tagamisele;

Oma ülesannete täitmiseks on OCHA-l kasutada mitmeid vahendeid, millest esile tõstmist väärriks:

- UNDAC meeskond - koolitatud eksperdid, kes on valmis sõitma katastroofi piirkonda väikese etteteatamise ajaga ning alustama kohapeal olukorra hindamist ning välisabi saabumise ning tegevuse koordineerimisest. UNDAC meeskonna valmisolekus on ca 250 inimest (UNDACi...2013)
- INSARAG – tegemist on valitsusvälise võrgustikuga, mille eesmärgiks on tegeleda rahvusvaheliste otsingu- ja päästemeeskondadega (USAR) ning nende tegevuse standardite seadmisega ja klassifitseerimisega. Meeskonna klassifitseeritus tähendab, et see vastab rahvusvaheliselt kokku lepitud standarditele. (INSARAGi...2013)
- Virtual OSOCC – internetikeskkond, mille eesmärgiks on pakkuda võimalus rahvusvahelistele humanitaarabi andjatele jagada ja vahendada asjakohast informatsiooni.(VOSOCC...2013)

Lisaks OCHAle tegelevad katastroofi piirkonnas abi osutamisega ka teised ÜRO allorganisatsioonid, kelle tegevusest järgnevalt:

UNICEF – peale Teist Maailmasõda loodud organisatsioon, mille esmaseks eesmärgiks oli kaitsta naiste ning laste õigusi. Organisatsioonil on esindused 190 riigis. Katastroofide piirkonnas ja sõjakolletes on UNICEF'i esmane ülesanne kaitsta laste ja naiste heaolu, kuid lisaks nende heaolu tagamisele tegeletakse ka veevarustuse ja sanitaarolukorraga, lastekaitse ning elementaarse koolitusvõimaluse tagamisega.(UNICEF, 2013)

The World Food Programme – (WFP) – asutatud 1961. aastal ja selle organisatsiooni tegevus on suunatud eelkõige toiduabi jagamisele kriisipiirkondades. Lisaks toiduabile on WFP suur tegija logistika valdkonnas – tegeletakse katastroofi piirkondadesse varustuse ja vahendite (eelkõige siiski toiduabi) transportimisega, lennutatakse piirkonda oma haldusalasse kuuluva lennufirmaga UNHAS ÜRO töötajaid ning tegeletakse katastroofi piirkonnas side- ja infotehnoloogiliste teenuste pakkumisega. (World... 2013)

The World Health Organization – (WHO) – asutatud 1945. aastal ja organisatsiooni tegevus põhineb tervishoiu valdkonna tegevusele. Tegeletakse epideemiatega ennetamisega ja jagatakse soovitusi paremaks meditsiinikorralduseks. Katastroofipiirkonnas koordineeritakse tervishoiu alast tegevust ja püütakse parandada sanitaarolukorda. (Tervise...2013)

UNHCR – ÜRO Põgenike kõrgeim volinik. Nagu nimi ütleb, on esmaseks organisatsiooni ülesandeks tegeleda põgenike ja nende olukorra parandamisega. Põgenike olukorra parandamiseks püstitakse põgenikelaagreid, registreeritakse põgenikud, antakse neile esmased tarbed laagris elamiseks ning antakse ka süüa. Samuti püütakse lahendada probleeme, et põgenikud saaksid tagasi pöörduda oma kodumaale. (Põgenike...2013)

Central Emergency Response Fund – asutatud 1991 ÜRO Peaassamblee poolt ja selle eesmärgiks on rahastada ÜRO agentuuride kiiremat tegutsemist. Fondihaldur on ERC ning fondi eesmärk on tagada, et ühegi ÜRO agentuuri tegevus kriisi ajal ei takerduks rahapuudusesse. Fond saab oma raha annetustest, annetajateks on riigid. Jaanuari 2010 seisuga on Eesti olnud annetaja 350558 USD väärtuses. (CERF...2013)

2.2 Punase risti perekond

Punase Risti perekonda kuuluvad kolm osapoolt:

- Rahvusvaheline Punase Risti Komitee (ICRC)
- Punase Risti ja Punase Poolkuu Ühingud
- Rahvusvaheline Punase Risti ja Punase Poolkuu Föderatsioon. (IFRC)

ICRC puhul on tegemist sõltumatu, neutraalse ja iseseisva organisatsiooniga, mille eesmärgiks on säilitada inimelusid ja inimväärikust sõja- ja sisekonfliktide ohvrite hulgas. See organisatsioon tegutseb konflikti piirkonnas propageerides üldtunnustatud humanitaarpõhimõtteid ja rahvusvahelist humanitaarvaldkonda puudutavat seadusandlust. Püüab iga hinna eest olla sõltumatu teistest, leides, et sõltumatus on nende tegevuse garantii. Kõige tuntum sümbol – punane rist – kuulub antud liikumisele ja see märgistus peab tagama kriisipiirkondades sõidukite ja töötajate puutumatus (Punase... 2013)

Punase Risti ja Punase Poolkuu Ühingud on igas riigis eksisteerivad organisatsioonid, mille esmane tegevuse eesmärk on asukoha riigis edendada kriisiabi, terviseedendust ja sotsiaalprogramme. Tänapäevaks eksisteerib 181 ühingut üle maailma. Sõja ajal rahvuslikud ühingud aitavad mõjutatud elanikkonda ja vajadusel toetavad riigi sõjaväe meditsiiniteenistust. (Coppola, 2011)

Rahvusvaheline Punase Risti ja Punase Poolkuu Föderatsioon on asutatud 1919. aastal ja on katusorganisatsiooniks rahvuslikele ühingutele, kuid lisaks sellele on nende tegevus suunatud eelkõige katastroofidest mõjutatud inimeste heaolu parandamiseks. Kuigi IFRC on kohalike Punase Risti organisatsioonide katusorganisatsioon – on tegemist siiski juriidiliselt ja tegevuselt iseseisvate organisatsioonidega. (Punase Risti... 2013)

IFRC peamised tegevusalad (Punase Risti... 2013):

- Humanitaarväärtuste edendamine;
- Katastroofidele reageerimine;
- Katastroofidele valmisolek;
- Tervishoid ja sotsiaalhoole.

IFRC põhilised väärtushinnangud (Punase Risti...2013):

- Humaansus;
- Sõltumatus;
- Neutraalsus;
- Erapooletus;
- Vabatahtlik tegevus;
- Ühtsus;
- Ülemaailmsus.

IFRC on oma tegevuses aktiivne – reageerides juhtudel, kui reageerida on tarvilik. Monitooritakse pidevalt maailmas toimuvat ning tehakse ettevalmistusi katastroofide reageerimiseks:

- IFRC egiidi all on liikmesriikide organisatsioonide juurde ette valmistatud ERU-d – valmis pakendatud esmareageerimise vahendid ning koolitatud inimesed. Katastroofi toimudes on võimalik loetud tundidega need ERU-d lennutada katastroofipiirkonda. (ERU...2013)
- Nagu OCHA on endale reageerimiseks koolitanud UNDAC meeskonna jaoks liikmed, siis IFRC-le on UNDAC'i vasteks FACT – koolitatud eksperdid, kes on valmis lendama katastroofipiirkonda 12-24 tunnilise etteteatamisega.(FACT...2013)
- Selleks, et reageerimine oleks kiire ning vahendite ning inimeste saatmine ei takerduks finantsilistesse probleemidesse, on ellu kutsutud DREF – katastroofide rahastamiseks mõeldud fond, millest alguses makstakse reageerimiseks vajalik raha välja ja hiljem hakatakse sinna sponsoritelt raha tagasi küsima. (DREF...2013)
- Nagu OCHA haldab VirtualOSOCC'it – on Punase Risti kasutada oma katastroofide infosüsteem – DMIS, mis sisaldab informatsiooni käimasolevate tegevuste kohta (ka väljaspool katastroofe) ja muid infotehnoloogilisi vahendeid.(DMIS...2013.)

2.3 Euroopa Liit ja NATO

NATO on rohkem tuntud kui sõjaline organisatsioon, mis loodi 1949. aastal, kuid sellel organisatsioonil on ka “pehmem pool”. Lisaks sõjalisele tegevusele tegeletakse ka katastroofide- ja kriisireguleerimise alase tegevusega, mille eesmärk on kaitsta sõjategevuses räsitud elanikkonda. NATO elanikkonnakaitse esmaseks eesmärgiks oli 1950 aastal valmistada ette liikmesriikide elanikkonda NSVL tuumalöövide eest (Coppola 2011), kuid külma sõja lõppedes minetas see eesmärk oma esmase ülesande. Oma tegevuse käigus jõuti järeldusele, et paljusid olemasolevaid vahendeid saab kasutada ka tsiviilkriiside nagu üleujutused, maavärinad ning tehnoloogilised õnnetused likvideerimiseks. (NATO...2013)

Esmakordselt reageeris NATO tsiviilkriisile 1953 aastal, kui Põhja-Euroopat laastasid suured üleujutused. Aastal 1958 kirjeldati ühised protseduurireeglid, kuidas koordineeritult anda abi kannatanud liikmesriigile. Aastal 1998 moodustas NATO EARDCC, mille eesmärgiks on koordineerida liikmes- ja partnerriikide tegevust kriisi piirkonnas kas liikmes- või partnerriigis. Et tagada parem koordineeritud tegevus, korraldab NATO regulaarseid õppuseid.

Euroopa Liit on käesoleval ajal üheks suuremaks sponsoriks katastroofide likvideerimisel ning taastamistöodel.

Euroopa Liidu elanikkonna alase tegevuse eest vastutavad ministrid kogunesid mais 1985 Rooma ja ühiselt lepiti kokku ühistegevus elanikkonna kaitse valdkonnas. Ajavahemikus 1985-1994 on vastu võetud kuus resolutsiooni, mis täpsustasid ühistegevust. Järgmiseks versta-postiks saab pidada 1997. aasta lõppu, kui Euroopa Komisjon pani paika tänaseni kehtvad põhimõtted. Täna-seks on Euroopa Liidu Elanikkonnakaitse mehhanismiga liitunud 31 riiki – lisaks liikmesriikidele ka koostööpartnerid. Mehhanismi keskseks kooshoidjaks on MIC (Monitoring and Information Centre), mille ülesandeks on jälgida ööpäevaringselt maailmas toimuvat ning jagada infot liikmesriikidele ning katastroofidele reageerides teha seda liikmesriikidega koordineeritult. Euroopa Liit on panustanud palju ka koolitusse – ligi kolmsada eksperti on läbinud Euroopa Liidu Elanikkonna Kaitse mehhanismi koolitused ja seega valmis minema ka katastroofipiirkondadesse, kus nende esmaseks ülesandeks on olla Euroopa Liidu silmad ja kõrvad Euroopa Liidu abi andmisel. (DG ECHO...2013)

2.4 Rahvusvaheline humanitaarpartnerlus (IHP)

Rahvusvaheline humanitaarpartnerlus (edaspidi: IHP) on seitsme riigi päästeorganisatsioonide partnerlusorganisatsioon, mille eesmärk on katastroofisituatsioonides aidata peamisi reageerijaid ÜRO süsteemist. IHP moodustavad päästeorganisatsioonid Soomest, Rootsist, Norrast, Taanist, Saksamaalt, Suurbritanniast ja Eestist. Põhilisteks klientideks on OCHA, WFP, UNHCR, samuti on koostööst huvitatud nii UNICEF kui ka Euroopa Liit. Viimase paari aasta jooksul on põhilised missioonid toimunud Aafrikas ja Kesk-Idas, kus aidatud on UNHCR'i põgenikelaagrite püstitamisel. IHP põhilised teenused on UNDAC meeskonna infokommunikatsioonitugi, samuti baaslaagrite püstitamine – viimane sisaldab nii majutusvõimalust kui majutusega kaasnevaid teenuseid – kontorid, toitlustamine, sanitaarhügieen jt. (IHP...2013)

2.5 Valitsusvälised organisatsioonid

Katastroofi piirkondades on suureks abiks vabatahtlikkuse printsiibil toimivad valitsusvälised organisatsioonid (inglise keeles: *non-governmental organizations*, lühendiks NGO). Tegemist on valitsusväliste organisatsioonidega, mille põhiline eesmärk ei ole kommertslik ja mis tegelevad sotsiaalses, kultuurilises, keskkonnakaitselises, hariduslikus või muud pehmet väärtust kandvas valdkonnas (Coppola 2011)

Tavaliselt tegelevad valitsusvälised organisatsioonid mingi ühe konkreetse tegevusega ja on kogu oma tegevuse selle ümber üles ehitatud. Sellised organisatsioonid on üldjoontes väikesed, sõltuvad väga välisest rahastamisest ja inimeste vabatahtlikust tööst. Kuna nende pühendumus on tavaliselt suur, siis nende tegevus on ka edukas – tehakse rasket tööd ühise eesmärgi nimel, sest inimesed on sarnase taustaga. (Coppola 2011)

Katastroofi piirkondades on NGO-sid palju – kõigil neil on oma nišš ja pakutakse konkreetset teenust. Paljud NGO-d on suutnud teha oma nimest tunnustatud ja tuntud kaubamärgi – nii ütleb nimi *Médicins sans Frontières* (eesti keeles: *Piirideta Arstid*) enamikule humanitaarvaldkonda tundvale inimesele palju – tegemist on NGO-ga, mis tegeleb inimeste ravimisega ning ei sõltu ühestki riigist. Seda sõltumatust vahest seavad esikohale eelkõige konfliktipiirkonnas vaenujalal olevad osapooled. (Piirideta...2013)

Kuna NGO-sid on palju, siis nende tegevuse koordineerimine on keeruline. Selleks, et olukorda lihtsustada, on võetud kasutusele mõiste klaster (inglise keeles: *cluster*). Klaster ehk kobar on sarnaste tegevusaladega NGO-de grupp, mis on koondunud ühise eesmärgi nimel. Klasterit juhtivaks organisatsiooniks on mõni ÜRO organisatsioon: näiteks IT alaste valitsusväliste organisatsioonide klasterjuhiks on WFP. NGOd annavad oma tegevusest aru oma klasterjuhile ja see omakorda raporteerib kokkuvõetud andmed edasi koordinatsioonimehhanismidele. (Coppola 2011)

3. EESTI OLEMASOLEVAD VAHENDID

Eesti on ennast määratlenud abiandva riigina. Kui eelmise sajandi üheksakümnendatel aastatel oli Eesti abi saav riik, siis üheksakümnendate lõpuks oli olukord muutunud – 1998. aastal tegi Eesti oma esimese vabatahtliku annetuse rahvusvahelisele humanitaarabi organisatsioonile, milleks oli Rahvusvahelise Punase Risti Föderatsioon (ICRC). (Välisministeeriumi...2013)

Möödus veidi aega ja probleemi hakkas arutama Riigikogu – Riigikogule esitati heaks kiitmiseks Eesti arengukoostöö põhimõtted. Esimene arengukoostöö põhimõtete dokument esitati Riigikogule 1999. aastal ja uus, parandatud versioon, 15.01.2003 ning see on olnud aluseks arengu- ja humanitaarabi andmisele kuni tänase päevani. Dokument defineerib üldised mõisted ja põhimõtted, kuid jätab Välisministeeriumile piisavalt palju manööverdamisruumi. (Arengukoostöö...2013)

Kui Riigikogu poolt heaks kiidetud dokument on üldine, raame seadev dokument, siis täpsemad põhimõtted on kirjas tegevuskavas – Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukavas, millest viimane katab ajavahemikku 2011-2015. Antud dokumendis on näiteks kirjas Eesti päästemeeskonna toetamine Välisministeeriumi poolt. (Välisministeeriumi arengukava, 2013)

Seadusandlusest määravad humanitaarabi andmist kaks seadust – Päästeseadus ja Rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemise seadus (edaspidi: RTsMS). Esimene neist määratleb oma kuuendas peatükis päästetöid rahvusvahelisel areenil ja sellega antakse volitused teha päästetöid välisriikides. Päästeseadust täpsustava aktina on ka Vabariigi Valitsuse määrus „Rahvusvahelisel päästetööl ja demineerimistööl osalemise ja kulude katmise kord“, mis annab võimaluse küsida raha ka Vabariigi Valitsuse reservfondist juhtumitel kui päästemeeskond lähetatakse missioonile. RTsMS seab üldise raamistiku missioonide jaoks, millest seaduses käsitletavat kiireloomulised missioonid puudutavad eelkõige päästemeeskonna missioone ehk nende lähetamisega tegeleb Päästeamet.

Eelmise sajandi üheksakümnendate keskel oli Eesti poliitiline juhtkond võtnud kindla suundumuse liituda nii NATO kui ka Euroopa Liiduga. Eelkõige NATOga liitumine eeldas suuremat võimekust osaleda rahvusvahelistel päästeoperatsioonidel. Võimekuse loomiseks moodustati Päästeameti juurde päästemeeskond, esialgseks nimeks Estonian Rescue Force. Esimeseks rahvusvaheliseks ülesastumiseks oli NATO Pfp õppus Islandil 1997 aasta juulis. 1998 aastal muudeti nimi Estonian Disaster Relief Team'iks (lühendiks: *EDRT*). Järgnesid mitmed õppused, kuniks toimus 2004 jõulude ajal India ookeani põhjas maavärin ja mööda ookeani hakkas rulluma tsunaamilaine. Järgnevad suured purustused Kaug-Idas pani kogu maailma abi pakkuma – oma abi pakkus ka Eesti – saates katastroofiirkonda päästemeeskonna koos välihaiglagaga. Samal, 2005. aastal, toimus Pakistanis maavärin, kuhu reageeris päästemeeskond oma meditsiini ning otsingu- ja päästerühmaga. (Salin, 2013)

Täna koosneb päästemeeskond umbes 225 inimesest, keda on arvatud päästemeeskonna reservi Päästeameti peadirektori käskkirjaga. Tegemist on muutuva suurusega, sest on inimesi, kes ei ole päästemeeskonna tegevusest enam huvitatud ja on inimesi, kes tahavad tegemistes osaleda. Viimaste aastate trend on olnud positiivne – igal aastal on olnud kasv ca viis inimest. (Salin, 2013)

Päästemeeskond jaguneb rühmadeks. Hetkel eksisteerib otsingu- ja päästerühm (SAR), meditsiinirühm (MED), keemiarühm (CHEM), pumbarühm (PUMP), toetusrühm (TAST), mis jaguneb logistikarühmaks (LOG) ja infokommunikatsioonirühmaks (ICT) ning ekspertide rühmast (EXP). Rühmad koondavad vastava ala eksperte, kusjuures erandiks on ekspertide rühm, mis koondab eelkõige juhtimisala eksperte ja demineerimisksperte. Rühmade eesmärgiks on arendada vastava ala tegevust ning sellega tekitada ja hoida võimekust missioonile minemiseks (Päästemeeskonna, 2013).

3.1 Osalemine organisatsioonides

Eesti on oma taasiseseisvumisest alates püüdnud liituda erinevate organisatsioonidega, mis pakuks erinevaid võimalusi arendada oma riigi võimekust. Nii Euroopa Liiduga kui NATOga liitumine on pakkunud arenguvõimalust mitte ainult riigile kui tervikule, vaid ka oma riigistruktuuridele – asutustele. Alates 2004. aastast, kui Eesti on olnud täieõiguslik

liige nii Euroopa Liidus kui NATO, on Päästeamet võtnud osa mõlema eelpool nimetatud organisatsiooni tööst – mõlema organisatsiooni elanikkonnakaitse alasest tegevusest. Päästeameti esindajad koos Siseministeriumi esindajatega on esindanud Eestit mõlema organisatsiooni foorumitel. Euroopa Liidu raames on Päästeamet koolitanud oma eksperte Euroopa Liidu elanikkonna kaitse mehhanismi raames – koolitustel on käinud üle 40 eksperti – kõik nad ei ole aktiivsed mehhanismi valmisoleku mõistes, kuid siseriiklikult on nende koolitustel saadud teadmised lisandväärtuseks. Lisaks ekspertidele on Euroopa Liidu elanikkonnakaitse mehhanismi raames antud valmisolekusse kolm moodulit – otsingu- ja päästemeeskond (medium USAR), meditsiinimeeskond (AMPS) ja kolme Balti riigi koostöös pumpamise meeskond BaltFloodCombat. Lisaks elanikkonnakaitse koolitustele on võimalik Päästeameti töötajatel osaleda ka ekspertide vahetuse programmis, mis pakub suuremat võimalust näha teiste riikide ametikaaslaste tööd ning saada lisakogemust. (Salin, 2013)

NATO liikmelisuse raames on Eesti andnud valmisolekusse teatavad moodulid, mida on võimalik kasutada kriisiolukordades. Need võimekused erinevad Euroopa Liidu omadest, kuna NATO puhul on rõhk eelkõige vägede ja elanikkonna kaitse toetamisel. Seega on Eesti võimekusena kirjast eelkõige CBRN võimekus ning võimekus toetada meditsiiniga. (Salin, 2013)

Peale taasiseseisvumist 1992. aastal liitus Eesti ÜRO-ga. Kui 1997 aastal Eesti päästemeeskond loodi, loodi otsingu- ja päästemeeskond selle alla. Otsingu- ja päästemeeskondade maailmas on reeglite loojaks ÜRO struktuuridesse kuuluv INSARAG, mille kehtestatud reeglid on kõikidele maailmaareenil toimetada soovivatele meeskondadele kohustuslikuks. Eesti on võtnud oma USAR meeskonna tegevuse aluseks INSARAG'i kehtestatud reeglid. Esimene katse saada klassifitseeritud paraku luhtus, kuid järgmine katse on 2015. aastal, millal loodetavasti saab Eesti klassifitseeritud meeskonna tiitli. (Teder, 2013)

Kui UNDAC liikumine sai alguse 1990ndate aastate alguses, siis esimene Eesti inimene, kes läbis UNDAC'i koolituse, oli Mati Raidma 2000. aastal. Peale teda on vastava koolituse

läbinud veel neli inimest, kuid paraku on seisuga märts 2013 aktiivse UNDAC liikmena missioonile mineku valmisolekus vaid kolm liiget. (Teder, 2013)

Eesti esimene kokkupuude IHP-ga oli 2005. aasta alguses, kui peale India ookeanis toimunud maavärinat ja sellele järgnenud tsunamit sõitis Eesti päästemeeskond Indoneesiasse Banda Aceh'isse. Samas piirkonnas oli püstitatud ka IHP laager. Kui aasta alguses enamjaolt toimetati Indoneesias oma Eesti meeskondadega, siis hiljem liituti IHP laagriga ning hakati koos pakkuma ÜRO-le laagri tuge. Sama 2005 aasta teises pooles toimus Pakistanis maavärin ning Eesti mehed läksid 2006. aastal koos IHP-ga laagrit haldama, vahetades välja taanlased peale Taanis ilmunud Allahit kujutanud karikatuuride skandaali. Sama 2006. aasta lõpus võeti Eesti ametlikult vastu IHP liikmeks ning koostöö ja ühised missioonid-koolitused on jätkunud tänaseni. (Salin, 2013)

3.3 Inimressursid ning füüsilised ja tehnilised vahendid

Eelpool oli mainitud Eesti päästemeeskonda kui ekspertide kogumit, mille suuruseks on täna hetkel üle 220 inimese. Seda inimeste kogumit võib vaadelda kui gruppi oma ala eksperte, kes on oma teadmised ja energia otsustanud rakendada ühise eesmärgi nimel. Enamikku neist on võimalik saata oma ala eksperdina missioonile – nii on käinud näiteks aastal 2010. aasta maavärina järgsel Haitil infokommunikatsioonitehnoloogia eksperdid, logistikud, meedikud. Paraku küll ei ole võimalik kõiki eksperte lähetada üksinda – kuigi erialased teadmised võivad olla piisavad, siis lähetamise takistuseks võib olla puudulik keele oskus (inglise keele oskus normaalsel tasemel on kohustuslik) või senine väike õppuste kogemus. (Teder, 2013)

Kuna viimastel aastatel on olnud näha, et eelkõige on võimalus lähetada missioonile üksikuid eksperte, siis seda väärtuslikumad on inimesed, kes on oma ala tunnustatud eksperdid ja suudavad hiljem teisi päästemeeskonna liikmeid koolitada vastavas valdkonnas. Paljud missioonidel käinud inimesed on oma ala entusiastid ning pühendanud oma tegevuse jaoks rohkelt vaba aega – selliseid inimesi peab Päästeamet hoidma ja tunnustama.

Omaette probleemiks hakkab muutuma inimeste hulk reservis – see peaks olema suurem, sest meeskonna missiooni puhul võib tekkida olukord, et meeskonna moodustamiseks vajalikku inimeste hulka ei saada kokku. Päästemeeskonnas osalevad inimesed on hinnatud spetsialistid ka siin Eestis ning nad on igapäevaselt hõivatud oma põhitöökohas. Kui saabub missioonikutse, siis võib tekkida olukord kus tööandjad ei lase neid inimesi missioonile minna – neil puuduvad asendajad ja nende tööaeg on pikalt ette planeeritud. Olukorras, kus missioonile sõitmise aeg on 6-12 tundi, siis võivad tekkida inimestel asenduse leidmisega probleemid ning lihtsamaks lahenduseks paistab olema missioonile minemisest loobumine. (Teder, 2013)

Ainult inimressurssidega ei ole paraku võimalik päästemeeskonda tegusana hoida – pikema ajaliseks lähetuseks on tarvis materiaalseid vahendeid, mille abil on võimalik eksperte missioonil hoida inimlikes ja normaalsetes tingimustes. Kuna antud valdkonnas vajalikud investeeringud on suured, siis paraku kahjuks on Päästeamet olnud siiani sunnitud soetama neid kas piiratult oma ressursidest või kasutama välist rahastamist.

Soetatud varustuse võib tinglikult jaotada kaheks – osa varustust on mõeldud ekspertide ja meeskonnaliikmete jaoks ja osa varustust missiooni edukaks läbi viimiseks. Ekspertide- meeskonnaliikmete jaoks tarvilik varustus on näiteks riietus, magamiskotid, üheinimese telgid. Päästeamet on püüdnud soetada riidevarustust eelkõige põhimõttel, et välja saadetav meeskond näeks ühesugune välja – ühte sorti joped, mütsid. Paljud riidevarustuse osadest on jäänud inimese enda soetada – päästemeeskonna poolt on olnud ainult ettekirjutuseks värvus. Lihtsam on olnud üksikute ekspertide mineku toetamisega – sellisel juhul on välja antav varustus väiksemas hulgas ning Päästeamet on suutnud eksperte paremini varustada. (Salin, 2013)

Rahaliselt kulukamateks soetusteks on missioonivarustus. Siin sõltub varustus eelkõige valdkonnast. Nii on infokommunikatsioonitehnoloogia nimekirjas hulk sülearvuteid, satelliitside (nii kõne- kui ka andmeside) seadmed, printerid, GPS-id nagu ka logistikavarustuse hulgas suured telgid, dušisüsteemid, generaatorid ja muu. Varustuse nimekirjad on pikad ja korraka nende ostmise võimalus on olematu. Samuti tuleb alati varustuse välja saatmisel arvestada vajadusega neid asendada – mõnikord on otstarbekas

jätta varustus maha katastroofi piirkonda, sest selle transport tagasi muutuks liiga kulukaks. Sellisel juhul on eelnev kokkulepe olemas varustuse taastamise suhtes ja taastamise kulu läheb missiooni kulude hulka. (Teder, 2013)

Esimeste varustuse detailide ostu toetajaks ja rahastajaks oli Kaitseministeerium. Kuna päästemeeskonna loomine oli NATO ettevalmistuseks vajalike prioriteetide hulgas, siis esimese rahasüsti tegi just Kaitseministeerium. Hilisemates faasides on olnud suureks toeks Välisministeerium, kes on rahastanud Päästeametit päästemeeskonna võimekuse tõstmise projekte – seda just Rahvusvahelise Humanitaarpartnerluse (edaspidi: IHP) projektides osalemiseks. (Salin, 2013)

Erinevat varustust on vaja erinevate organisatsioonide toetamiseks. Nii saame rääkida näiteks IHP varustuse modulaarsusest – defineeritud on varustuse miinimum standardid. Näiteks infotehnoloogia valdkonnas saame öelda, et Eestil on olemas kaks IHP-standarditele vastavat moodulit. Samuti logistika valdkonnas toimub püüdlemine kerge baaslaagri mooduli loomisele. Moodulite kaupa on lihtsam hiljem arvestada abi andmise puhul – saadetakse katastroofi piirkonda terve moodul, mis tagab teatud funktsionaalsuse. (IHP koduleht... 2013)

4. VÕIMALUSED ABI OSUTAMISEKS HÄDAOLUKORDADE JA KRIISIDE PUHUL

4.1 Olulised mõjurid rahvusvahelise abi osutamisel

Eelnevalt vaatles autor eelkõige olemasolevaid ressursse ja nende seotust erinevate organisatsioonidega. Palju kirjutatust pärineb autori enda töökogemusest, mis on kogunenud aastate jooksul. Selle aja jooksul on selgunud, et Päästeameti tasemel ei ole hetkel veel olemas kirjalikku dokumenti, milles oleks paika pandud ühtselt kokku lepitud suundumused edasiseks tegevuseks. Koostamisel on küll Eesti päästemeeskonna arengukava, kuid see dokument ei anna otsust vastust küsimusele kuidas edasi toimida ja mida edasi arendada.

Vaadeldes ja arutledes edasiste tegevuste üle tuleks kindlasti vaadelda eespool välja toodud arengusuundi. Viimase kolme aasta suundumus on olnud, et loodusõnnetustest põhjustatud katastroofidest enam on inimese poolt põhjustatud katastroofe – sõdasid, konflikte, mille tulemusena hakkab antud riigis elav kogukond otsima endale uut ning turvalist elukeskkonda. Kui riigis A on inimtekkeline katastroof, siis paratamatult riik B kannatab ning üldjuhtudel on riik B sarnaselt riigile A mitte just kõige paremal arengutasemel olev riik ning naaberriigist tulev inimmass tekitab paratamatult riigi B majandusele väga suure koormuse. Teatava koguse põgenikke kannatab selle riigi B majandus ära, kuid ühest hetkest alates on toimimiseks ja põgenike vastuvõtmiseks vaja teiste riikide tuge. Loomulikult riigis B tekivad ka sisemised konfliktid, kuna varasemalt oli omal riigis puudust kannatavad inimesed ning põgenikega seotud ränne võib riigi tähelepanu viia eemale oma riigi majandusraskuste käes vaevlevatelt inimestelt.

Kuigi statistika väidab, et enim on viimastel aastatel olnud sõjapõgenikke, kes vajavad abi ja tuge, ei tohi me minetada valmisolekut reageerida sündmustele, mis on põhjustatud looduskatastroofidest. Väiksemate looduslike katastroofidega saavad hakkama riigid ise – peale eelmisi suuremaid looduskatastroofe on lisaks humanitaarabile pööratud ka suurt

tähelepanu nende riikide päästeteenistuse võimekuse tõstmisele, et need saaksid vajadusel oma ressursidega hakkama. Maailmas on piirkonnad, mis on alid looduskatastroofide toimumisele. Sõltumata vahemaast peame olema valmis reageerima, eriti neile, mille puhul katastroofid juhtuvad meile lähemal – seismoloogid näiteks ennustavad suurt maavärinat Türgis. Otsingu- ja päästemeeskondade puhul räägitakse ajavahemikust 72 tundi, mille puhul on lootust saada maavärina järgsetest varingutest kätte elavaid inimesi – meie jaoks tähendab see aga paraku seda, et peame leidma sobiva rahastamise, transpordi ja sobiva meeskonna koosseisu suhteliselt kiiresti – kuue kuni kaheteistkümne tunni jooksul, et kohale jõudes oleks olemas võimalus koha peal teha päästetöid. (INSARAG...2013)

Meditiinirühma ja teiste reageerimisega on veidi lihtsam – ka nende puhul on oluline reageerimise kiirus, kuid siin ei mängi rolli enam see inimeste varingu all olemise aeg - kannatanuid on nii varasemas faasis kui ka hilisemas faasis. Seega ei mängi enam rolli 72 tundi, kuigi loogika mida varem, seda parem, on endiselt toimiv.

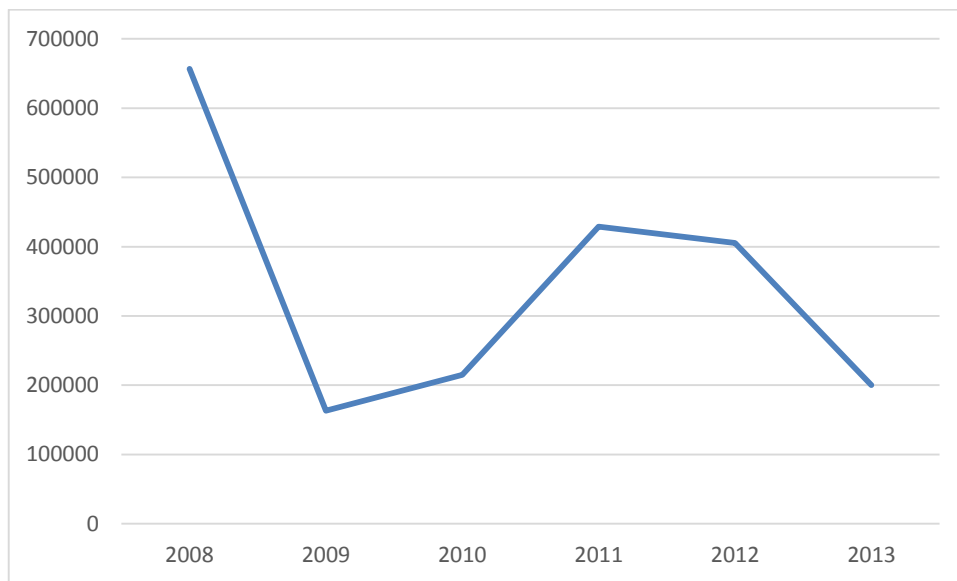
Seega on oluline ajafaktor. Mida kiiremini saavad katastroofipaika meeskonnad, seda kiiremini on võimalik alustada elavate inimeste päästmist. Arvestades, et kõik meeskonnad asuvad kaugemal katastroofi episentrist, siis loota tuleb eelkõige sellele, et kohalikud päästejõud suudavad tegutseda algfaasis efektiivselt või inimesed varingu alla jäänuna peavad vastu ja on veel elus ajal kui meeskonnad nendeni jõuavad.

Reageerimisele aitab kindlasti kaasa osalemine rahvusvahelises võrgustikus ja organisatsioonides. Lisaks oma tegevuse edukamale planeerimisele annab koostöö võimaluse planeerida ühist reageerimist – heaks näiteks on partnerlus IHP-riikidega. Katastroofipiirkonda minnes on sageli kasulik ühiselt rentida transpordivahend, sest see võimaldab rohkem mahutada kaupa ja inimesi lennukisse ja lennutada katastroofipiirkonda. See taktika on varem kasutusel olnud, kuid peaks muutuma üha rohkem kasutatuks, sest Eesti üksinda ei suuda lennukit ära täita.

Meeskonna lähetamine sõltub eelkõige materiaalsetest võimalustest – iga meeskonna lähetamine nõuab raha nii transpordiks kui ka kohapeal toimetamiseks. Mida suurem on

meeskond, seda rohkem on rahalisi vahendeid tarvis. Antud situatsioonis on selge, et vaid Päästeameti vahenditest ei piisa – lisaks on tarvis ka väliste sponsorite tuge.

Suurimaks sponsoriks on olnud päästemeeskonnale Välisministeerium. Välisministeerium igal aastal eraldab raha arengu- ja humanitaarabiks. Viimase viie aasta jooksul (aastani 2008 kaasa arvatud on kulutatud arengu- ja humanitaarabiks kokku 78,811,099.59 eurot, mis iseenesest on suur summa.. Sellest aastate kaupa humanitaarabiks on kulunud alljärgnevalt:

Joonis 4: Välisministeeriumi kulud humanitaarabile (Allikas: autori joonis)

Graafiku algandmed pärinevad Välisministeeriumi koduleheküljel asuvast arengukoostöö andmebaasist, millest on välja valitud kulud humanitaarabile. (Välisministeeriumi arengu..., 2013)

Nagu ülaltoodud graafikult näha, siis kriisieelne humanitaarabi on olnud suurim aastal 2008. aastal, millal see ulatus erinevate projektidega 656813,36 euroni. Käesoleva 2013. aasta humanitaarabi kuludes on sees vaid kaks makset UNHCR'ile ja UNICEF'ile – mõlemale 100.000 euro väärtuses humanitaarabi. Välisministeeriumi toetusest sõltub ühest küljest edukas missiooni ellu viimine, aga teisest küljest päästemeeskonna valmisolek missioonile minemiseks. (Välisministeeriumi arengu..., 2013)

4.2 Rahvusvahelise abi põhisuunad

Mida suudab Eesti pakkuda humanitaarabi maailmale? Eesti võimekuse saab jaotada kolme põhisuuna lõikes:

- 1) Eesti päästemeeskonna rühmad, eksperdid;
- 2) Riigi poolt pakutav humanitaarabi;
- 3) Eestis korraldatavad kursused, õppused, samuti ka osalemine ja teiste aitamine õppuste korraldamisel.

Neis kõigis kolmes sambas Päästeamet ei peaks osalema – igas kolmes sambas on Päästeamet teinud tegevusi, kuid otstarbekus on omaette teema. Vaatleme järgnevalt tegevusi nendes valdkondades-sammastes.

Riigi poolt pakutav humanitaarabi – iga heaolu ühiskonda kuuluv riik on võtnud endale eesmärgiks toetada kannatanud riike. Antud humanitaarabi võib olla kas rahaline või asjade kujul. Rahaline abi kantakse tavaliselt Välisministeeriumi poolt otse abistava organisatsiooni (näiteks UNHCR, UNICEF) pangaarvele ning abiandja toimetab antud rahadega ise edasi. Humanitaarabi saaja võib vajada konkreetseid esemeid – näiteks haiglatesse seadmeid, ravimeid. Sel juhul oleks kõige optimaalsem, kui Välisministeeriumi avatud finantseerimistaotluste voorudes osaleksid mittetulundusühingud, kelle põhikirjalisteks ülesanneteks on humanitaarabi osutamine ning nende kaudu toimuks abi tarnimine kahjustatud piirkonda. Üheks abipakkujaks mittetulundusühingute kõrval on kindlasti Eesti Punane Rist, kes tegeleb humanitaarkatastroofide korral esmatarbe kaupade ostmise-kogumisega ning seejärel nende abivajavasse riiki saatmisega. Täna on Eesti Punase Risti tegevus antud valdkonnas olnud suhteliselt tagasihoidlik – igapäevaselt tegeletakse siseriiklike esmaabi koolitustega ja vaid suurte maailma raputavate katastroofide puhul tegeletakse humanitaarabiga. Eesti Punane Rist võiks edaspidi võtta rohkem eeskuju oma naabritest ning suurendada oma humanitaarabi alast tegevust. (Eesti Punane...2013)

Eelnevalt on autor kirjeldanud Eesti päästemeeskonna võimekusi, meeskondi. Üheks humanitaarabi andmise sambaks on päästemeeskond oma erinevates variatsioonides. Kui me suudame hoida valmisolekus päästemeeskonna erinevaid rühmasid, siis katastroofi tekkides

on olemas võimalus aktiveerida antud rühm – eeldusel, et suudetakse meeskond komplekteerida ja abivajav riik on kauguses, et saatmine on võimalik. Rühma saates pakume võimaluse ka uutele meeskonna liikmetele – kui lisaks vanadele kogunud meeskonnaliikmetele on kaasa võetud esmakordselt missioonile minejad, siis suudame kasvatada enda meeskonnale järelkasvu. Tuleb anda realselt aru, et inimesed on erinevad – nad võivad olla head valdkonna spetsialistid, kuid neil võib olla oma iseloomu tõttu olla raske minna üksi missioonile – sellisel juhul on meeskonna tugi märgatav ja vajalik. Samuti meeskonna positiivseks küljeks saab nimetada valdkondi, milles siin Eestis ei saaks kunagi sellist kogemust – nii on meditsiinirühma liikmed tunnistanud peale 2005. aasta Indoneesia missiooni, et nad nägid seal ühe päevaga rohkem teetanuse juhtumeid kui Eestis mitme aastaga. (Teder, 2013)

Meeskond on ka kasvulavaks ekspertidele. Tänapäeval hetkel eksperdina tegutsevatest inimestest on paljud alustanud mõnes rühmas tavaliikmetena. Olles rühma liige saadakse ülevaade sellest, mida endast kujutab humanitaarabi valdkond ja kas endas leitakse lisaenergiat ja suuremat tahtmist tegeleda asjaga põhjalikumalt. Kui huvi on olemas, siis on võimalik panna ennast kirja rühmajuhi kaudu ka erinevatele koolitustele ja niimoodi liikuda eksperdiksaamise poole.

Võimekuse osana on eksperdid, kes moodustavad osa Eesti päästemeeskonnast. Tänapäeval, peale 1990ndate ja 2000ndate katastroofide, on palju panustatud vähemarenenud riikide päästevõimekusse – tehtud on erinevaid projekte, koolitusi ja tarnitud päästevahendeid. Kui peale 2004. aasta jõulude ajal toimunud tsunamit oli näiteks Indoneesia päästeteenistus suhteliselt nõrk, siis täna, peaaegu kümme aastat hiljem, suudavad nad paljude loodusõnnetustega iseseisvalt hakkama saada. Samamoodi on võimekuse projekte ellu viidud teistes arenemas riikides. Seega tõenäosus, et need riigid vajavad edaspidi massiivset välisabi päästemeeskondade näol, on kahanemas. Küll võib vaja minna eksperte konkreetsetes valdkondades. (Teder, 2013)

Kuna Eesti on ühinenud paljude rahvusvaheliste humanitaarabi andvate organisatsioonidega, siis rahvusvahelistele humanitaarabi töödele minnakse kas kellegi teise, suurema mängija (EL Elanikkonnakaitse, ÜRO UNDAC, NATO), egiidi all või

osaletakse mõnes sobivas partnerluses (näiteks IHP), aidates suuri tegijaid. Täna on Eesti IHP partnerriigina panustanud IHP tegevusse eelkõige ekspertidega, sest sellises valdkonnas on võimalik pakkuda oma tegevusega konkreetset tulemuslikku tegevust. Lisaks ekspertidele on võimalik pakkuda ühiste operatsioonide-tegevuste korral varustust – kas koos ekspertidega või lisaks teistest riikidest tulnud ekspertidele. Nii on näiteks võimalik olukord, kus infokommunikatsiooni tehnoloogia valdkonnas mõni riik paneb välja eksperdid ja Eesti infokommunikatsiooni tehnoloogia alase varustuse. Sama põhimõtte järgi lähetas Eesti 2010. aastal telke ja elektrivarustust koos paari eksperdigaga. (Teder, 2013)

Seega autor näeb mõistlikust eelkõige ekspertide lähetamisel – mida laiapõhjalisemad on teadmised, seda tõenäolisem on võimalus saata eksperte missioonidele. Olemasolevatest rühmadest tuleb sõeluda välja helgemad pead ja motiveeritud inimesed ning saata nad kursustele – suurima võimaluse saata kursustele pakub Euroopa Liidu elanikkonnakaitse mehhanism oma koolitustsüklitega ning neil on Eestile eraldatud erineval tasemel kursusel 1-2 kohta. (Salin, 2013)

Võimaluste kolmandaks sambaks on erinevat sorti koolitused, seda eelkõige koolitustest osavõtmise võtmes korraldusmeeskonna liikmena või ise korraldajana. Paljud rahvusvahelised organisatsioonid on huvitatud organisatsioonidest, kes on suutelised nende jaoks korraldama kursuseid, kus õppekava ja lektorid tulevad nende poolt, aga kogu muu korralduslik pool partnerilt. Lisaks sellisele ainult korralduslikule koolitusele on võimalik läbi viia koolitused, kus lisaks üldisele korraldusele tulevad korraldaja poolt lektorid (või vähemalt osad neist). Lisaks eeltoodud kodumaal toimunud õppuse formaatidele on võimalik panustada teistes riikides toimuvate õppuste korraldamise aitamisele – nagu eestlased on aastate jooksul toetanud NATO EARDCC õppuse formaati, mis on toimunud endise NSVL-i territooriumil.

Mida annab õppuste korraldamine Eestile. Ühest küljest Eesti müüb ennast, oma loodust, oma kultuuri, oma riiki. Teisest küljest näitame me ennast lihtsate vahenditega tegijatena selles maailmas – eriti kui meil on olemas kogemus ja teadmusbaas selliste kursuste korraldamiseks. Alati võib vaielda, et kas peaks sellisesse koolitusse panustama, kuid autori meelest on vastus ühene – kindlasti tasub. Eriti kui arvestada võrreldavat „lipulehvitamist“

juhtumitel kui saata suur meeskond kuhugi õppusele/missioonile või korraldada ise siinsamas kodutandril kursus. Nii raha kui energia poole pealt tuleb kursuse korraldamine odavam ja kursuse puhul on kasu isegi tõenäoliselt märgatavam.

Lisaks õppustele/kursustele saab panustada erinevate seminaride, projektide ja kohtumiste korraldamisse. IHP formaadis on ette nähtud erinevad töökohtumised, mis toimuvad liikmesriikides. Nii on Päästeamet võõrustanud IHP ICT, logistika ja turvalisuse töörühma istungeid, pakkudes neile keskkonda edukaks töö tegemiseks. Paljud inimesed on esimest korda Eestis ja seemoodi anname neile võimaluse tutvuda meie eluoluga ja Päästeameti tegemistega. Olles partnerluses (nagu seda on IHP) on hea teada teiste organisatsioonide toimimismudelit.

Omaette peatükk on õppuste korraldamine. Kui kursuste puhul tuleb võõrustada umbes kahtkümmet-kolmkümmet inimest, siis õppuse formaadis saame rääkida sadade inimeste võõrustamisest. Heaks näiteks on Euroopa Liidu Elanikkonnakaitse Mehhanismi raames toimuvad MODEX õppused, kus erinevad kaasatud riigid korraldavad oma territooriumil õppuseid, võõrustades ca 130-140 inimest. Eesti on osaline nii õppuse tsükli 2012-2013 kui ka tsükli 2013-2014, millal võõrustame erinevaid Euroopa riike. Õppust korraldades saame hea võimaluse näidata ennast ja tutvustada meie riiki.

Kes selle koolituste korraldamisega peaks tegelema? Häid võimalusi on kaks – Sisekaitseakadeemia või Päästeamet. Sisekaitseakadeemia on pääste valdkonnas juhtiv teadustööga tegelev kõrgkool ja omab seetõttu head teadmusbasi ning kogemust kõrgetasemeliste koolituste läbiviimisel. Nad on varemgi korraldanud väliskoolitusi ning seetõttu sobilikud samas valdkonnas jätkama. Päästeamet on samuti varem korraldanud kursuseid, kasutades selleks päästemeeskonda kuuluvaid eksperte – nii kursuseid korraldamas kui ka olles lektoriks kursustel. Päästeameti kasuks korraldajana räägib see, et omatakse kogemusi varasematest koolitustest nii siin kui ka teiselpool piiri. Päästeameti eksperdid on käinud lektoriteks teistes riikides korraldatud kursustel – eelkõige ÜRO valdkonda kuuluvatel teemadel (Teder, 2013).

4.3 Võimalikud tõrked rahvusvahelise abi osutamisel

Autor vaatles võimalusi, millega on võimalik tegeleda selles valdkonnas. Alati võimalused paraku ei realiseeru tegevuseks, sest mingil põhjusel tekib tõrge kuskil masinavärgis. Vaatleme neid võimalikke tõrkeid.

Üheks tõrke võimalikuks põhjuseks on ekspertide keeleoskus. Keeleoskus võib olla olematu või vähene. Päästemeeskond ei ole ühegi dokumendiga tänasel hetkel reglementeerinud seda taset, mida missioonile mineja peab valdama, seega tuleb vaadelda igat juhtumit eraldi ja hinnata tekkida võivat võimalikku olukorda. Kui läheb missioonile päästemeeskond ja sellesse kuulub 40 inimest, ei juhtu midagi traagilist kui mõne meeskonnaliikme keeleoskus on vähene – ta saab võõrkeelest aru ja vähesel määral räägib, kuid ei suuda iseseisvalt hakkama saada. Sellisel juhul tuleb tal loota meeskonnakaaslaste keeleoskusele ja olukorrale, et meeskonna juhtkond ajab enamus asju tema eest ära. Eraldi teema on ekspertidega, kes missioonile minemiseks peavad valdama keelt vähemalt B2 tasemel, sest aru peab saama missioonil olevatest dokumentidest ja ise suutma võõrkeelseid dokumente koostada.

Teatavasti on maailmas mitu erinevat suurt keelt, mida kasutatakse maailma erinevates riikides ja erinevates piirkondades – inglise, prantsuse, hispaania, portugali ning ka vene keel. Inglise keel on kasutatud paljudes riikides, seda õpetatakse ja seda inimesed suhteliselt palju oskavad. Seda siiski ei saa öelda juhtudel, kui riigi peamiseks keeleks on mõni suurem, maailmas tuntum keel. Nii näiteks on raske saada inglise keelega hakkama Saksamaal, Itaalias, kus on arvatud, et nende enda keele oskamine on piisav maailmas ja elus läbi löömiseks. Teine olukord on väiksemates riikides, näiteks Skandinaavia riikides, kus peetakse loomulikuks teise keelena inglise keele oskamist. Sellistes riikides on lihtsam meie ekspertidel tegutseda. Omaette teema on prantsuse ja hispaania keelt emakeelena rääkivad piirkonnad. Neis piirkondades peetakse oma keelt niivõrd suureks, et ei vaevuta enam teisi keeli õppima. Seega on neis piirkondades probleemne inglise keele kasutus ja missioonile minnes tuleb arvestada, et inglise keele oskusega seal hakkama ei saa. Samamoodi on koolituste korraldamisega – näiteks IHP-lt on küsitud eksperte, kes koolitaksid Argentiinas humanitaartöötajaid, kuid paraku hispaania keele oskuse puudumise tõttu ei ole sellist

võimalust. Samuti on üha sagedamini saadetud missioonikutseid ainult konkreetsete keelte oskajatele, kusjuures üha rohkem ja rohkem ka peetakse nende kriteeriumite jälgimisest kinni.

Eestlastele, vähemalt vanemale põlvkonnale, on andnud teatud eelise muu maailmaga võrreldes vene keele oskus – seda eelkõige endise idaploki riikides toimuvate koolituste toetamise puhul. Lisaks eestlaste keeleoskusele on meid aidanud teadmised seal valitsevast kultuuriruumist ja tavadest.

Lisaks keelelistele barjääridele võimaluste teel võivad takistused olla ka poliitilised. Maailmas on välja kujunenud teatavad poliitilised jõujooned, millega on märgitud maha see kes keda ja millal toetab. Nende jõujoontega tuleb arvestada kõigil, sest paratamatult need seavad valikute ette paljud. Nii näiteks on Valgevene soovinud aastaid korraldada NATO EARDCC õppuseid, kuid alati on nad saanud eitava vastuse, sest lääneriigid ei toeta Valgevene presidendi Lukašenka võetud poliitilist kurssi. Samas võib seda poliitilist barjääri vaadata teistpidi – katastroofi toimumise korral valib ju abivajaja endale appi tulevad riigid. Teatavatel juhtudel toimub ka siin teatav selektsioon, mille aluseks on riikide omavahelised soojemad suhted, kasulikud situatsioonid või muu taoline. Näiteks kui on olnud loodusõnnetus Myanmaris, kus võimul on sõjavägi, on väga hoolikalt valitud abiandvaid riike. Samuti tabas 2008. aastal Sichuani provintsi Hiinas enne olümpiamänge maavärin, kus oli palju hukkunuid ja vigastatu. Kuigi Hiina suurriigina sai oma jõududega katastroofi tagajärjed likvideeritud, siis poliitiliselt oli kasulik kutsuda katastroofipiirkonda ka Euroopa Liidu Elanikkonnakaitse Mehhanismi eksperdid (Teder, 2013).

5. ETTEPANENEKUD

Päästeamet on oma tegevuse viinud teenusepõhiseks. Enamik autori kirjeldatud tegevustest kvalifitseerub kriisireguleerimise valdkonna rahvusvahelise kriisireguleerimise teenuse alla, mille eesmärgiks on eelkõige rahvusvahelise kriisireguleerimise jaoks vajalike Eesti seisukohtade väljatöötamist. Eesti Päästemeeskond on üks väljund selle teenuse jaoks.

Autori läbiviidud analüüsi tulemusel selgusid need valdkonnad, milles peaks Päästeamet rohkem panustama rahvusvahelise kriisireguleerimise alasesse tegevusse:

1) Päästemeeskonna edasine arendamine:

- a. USAR meeskonna tegevus siduda rohkem siseriikliku päästetöö varingupääste teenusega, kasutades siseriiklikuks tegevuseks ära rohkem välismissioonide ja -õppuste käigus kogunenud teadmusbasi siseriikliku teenuse jaoks. Kuna USAR meeskonnas on inimesed erinevatest regioonidest, siis on olemas oskusteave kõikides päästekeskustes. Rühma koolitus rohkem siduda siseriikliku koolitusega.

USAR meeskonnal ette valmistada ennast 2015. aasta INSARAG'i klassifikatsiooni harjutuseks kasutades selleks nii siseriiklikke harjutusi kui ka rahvusvahelisi õppuseid.

Jätkuvalt olla valmisolekus reageerida maailmas toimuvatele katastroofidele ja säilitada valmisolek sõita missioonile lühikese etteteatamise aja jooksul.

- b. Jätkata meditsiinirühma (MED) arendamist. Päästeametil tuleks pidada läbirääkimisi nii Sotsiaalministeeriumi kui ka Terviseametiga, et saada nende poolne toetus meditsiinirühma tegevusele ning tunnustus, et vajadusel reageerida siseriiklikele suurõnnetustele kvalifitseeritud abiandjana. Samuti tuleks panustada Päästeametil rohkem meditsiinimeeskonna varustuse parendamisele – tekitada meditsiinimeeskonnale ühtlane isiklik varustus ning arvestada seda soetades ka võimalusega, et meditsiinirühma liikmetel tuleb esmaabi osutada ka väljaspool välihaiglat.

- c. Täna eraldiseisvad infokommunikatsiooni (ICT) ja logistikarühm (LOG) integreerida rohkem ühiseks TAST rühmaks. Alustada projektiga, et anda ühine TAST rühm Euroopa Liidu CECIS-nimelises andmebaasis üles ka kui Eesti võimekus panustada rahvusvahelisel areenil. Leida võimalus siduda ühise toetusrühma tegevus vajadusel ka Eesti siseste suurõnnetuste toetusega, seda eelkõige päästetöö logistika-sündmuskoha teenuse kaudu.

IHP valdkonnas jätkuvalt arendada nii ICT kui ka LOG võimekust. Mõlemasse rühma tuleks värvata uusi motiveeritud liikmeid, samuti korraldada olemasolevatele liikmetele IHP alast koolitust. IHP missioonidele lähetada vaid neid rühmade liikmeid, kes on läbinud vastava IHP alase koolituse või omavad varasemat IHP missioonikogemust.

- d. Olemasolevale HAZMAT/CBRN rühmale leida konkreetne nišš rahvusvahelises maailmas. Täna ei ole antud rühmal konkreetset väljundit, sest ei olda piisavalt hea üheski valdkonnas. Peale võimekuse siseriiklikku defineerimist mõelda ka võimalusele arendada rahvusvahelist võimekust – seega tuleb leida selline valdkond, millest on naabruses olevates riikides puudus. Ühe väljundina kaaluda võimalust lisada olemasolevale USAR rühmale keemiatuvastuse võimekus.

- e. Peale BaltFloodCombat projekti Euroopa Liidu poolset rahastamise lõppemist kaaluda iseseisva täisvõimekusega pumbameeskonna loomise võimalust Eestis olemasolevate ressursside baasil, sidudes selle siseriikliku päästetöö üleujutuste pumpamise teenusega.

- 2) Ekspertide koolitamine ja nende võimalusel missioonile saatmine. Rohkem panustada inimeste koolitamisesse. Kasutada ära võimalus saata erinevatele rahvusvahelistele koolitustele.

Täiendada ÜRO UNDAC ekspertide reservi – saates uusi võimekaid potentsiaalseid eksperte UNDAC Induction kursusele. Samuti saata rohkem Päästeameti teenuste

eksperte Euroopa Liidu Elanikkonna Kaitse Mehhanismi kursustele, et neil tekiks suurem teadmine Euroopa Liidu elanikkonna kaitsest ja vastavatest mehhanismidest.

- 3) Loobuda ainult humanitaarabi jagamisest abivajavatele riikidele, jättes selle tegevuse kas mittetulundusühingutele või Punasele Ristile;
- 4) Panustada koolitusalasesse tegevusse – korraldada ise rahvusvahelisi koolitusi, osaleda teiste riikide õppuste korraldamisel ning lähetada eksperte koolitustele lektoriteks. Kindlasti on soovitatav partnerina kaasata ka Sisekaitseakadeemiat kui antud valdkonna teadusasutust.

Pakkuda erinevatele rahvusvahelistele organisatsioonidele võimalust korraldada oma kursuseid Eestis, kasutades korralduseks Päästeameti ja Eesti Päästemeeskonna eksperte ning Välisministeeriumi rahalisi võimalusi.

Osaleda koos partneritega Euroopa Liidu konkurssidel õppuste läbiviimiste konkurssidel ja panustada koos välispartneritega õppuste korraldamisse. Näiteks 2014. aastal osaleb Päästeamet koos Soome Kriisihalduskeskusega EUCoordcom ja koos Hollandi Falck'iga EU MODEX õppuse ettevalmistamisel.

- 5) Päästeametil leida võimalus pakkuda tugiteenust erinevatele rahvusvahelistele organisatsioonidele – korraldada rahvusvaheliste organisatsioonide töögruppide ja organisatsioonide väljasõidu istungeid, varustades neid eelkõige töökeskkonnaga ja pakkudes neile ka võimaluse tutvuda Eestiga. Nii on varasemalt Eesti korraldanud NATO ja IHP tööühmade istungeid.

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö eesmärgiks oli pakkuda välja kontseptsioon edaspidiseks Päästeameti tegevuseks rahvusvahelise kriisireguleerimise valdkonnas ja humanitaarabi andjana. Selleks tutvuti töö käigus antud teemat reguleeriva seadusandlusega ja kirjandusega ning töötati läbi antud valdkonda esindavate organisatsioonide tutvustavad materjalid ning põhimäärused. Eesmärgi saavutamiseks kasutati järgmiseid uurimismeetodeid: dokumendianalüüs ning intervjuu.

Uurimuse tulemusena selgus, et tänasel hetkel puudub Päästeametil kirjalik dokument, mis reguleeriks rahvusvahelise kriisireguleerimise alast tegevust ning kogu tegevus on baseerunud põhiliselt riiklikel arengusuundadel. Tuginedes lõputöö käigus läbi viidud uuringule võib väita, et Päästeametil tuleks koostada ja jõustada arengukava, mis suunaks humanitaarabi alast tegevust.

Kolmeks olulisemaks ettepanekuks peab autor olemasoleva meeskonna edasiarendamist eelkõige ekspertide kasvulavana, rohkemate ekspertide suuremat ja põhjalikumat ettevalmistust ning suuremat tegevust rahvusvahelise kriisireguleerimise koolitusprogrammides. Lõputöö autori arvates on tähtis leida Päästeametil oma sobilik nišš rahvusvahelises kriisireguleerimises, seda eelkõige arvestades riigi väiksusega.

Lõputöö autor soovib Päästeametil koostada päästemeeskonna tegevuse kohta arengukava, mille üks osa ka reguleeriks lõputöös kajastatud valdkonda.

SUMMARY

The aim of this thesis is to describe the current situation in international crisis management, the Estonian Rescue Board as an actor in the field of humanitarian help and propose a vision for the Estonian Rescue Board how to better the services offered and how to gain the maximum value of the invested money. The study uses the method of data collection and data analysis. Data collection is qualitative in nature which in turn is divided into the collection of documents and interviews with experts.

As a result of the research it became clear that the Estonian Rescue Board does not have appropriate written concepts how to develop the services and how to act as a humanitarian helper.

The main proposals of the thesis are:

- 1) Continue development of the Estonian Disaster Relief Team as the breeding place of the new actors
- 2) More train and develop the experts as the most possible actors in the humanitarian world
- 3) Suggestion to more deeply involve in training programs – in Estonia and abroad. More actively host different international trainings and exercises and send experts as trainers to training events where possible.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Arengukoostöö põhimõtted, <https://www.riigiteataja.ee/akt/244042>, välja otsitud 29.03.2013

CERF'i koduleht, <http://www.unocha.org/cerf/>, välja otsitud 15.03.2013

Coppola. D., 2011. Introduction to International Disaster Management. Second Edition, Elsevier

CRED andmebaas, <http://www.emdat.be/natural-disasters-trends>, välja otsitud 29.03.2013

CRED'i info, <http://www.emdat.be/copyright-cred-2009>, välja otsitud 22.01.2013

DG ECHO koduleht, http://ec.europa.eu/echo/index_en.htm, välja otsitud 15.04.2013

DMIS infosüsteem https://www-secure.ifrc.org/DMISII/Pages/00_Home/login.aspx, välja otsitud 29.03.2013

DREF kodulehekül, <http://www.ifrc.org/en/what-we-do/disaster-management/responding/disaster-response-system/financial-instruments/disaster-relief-emergency-fund-dref/>, välja otsitud 02.03.2013

Eesti arengukoostöö andmebaas, Välisministeerium, https://rakendused.vm.ee/akta/andmed.php?lk_andmed=1, välja otsitud 29.03.2013

Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava, http://www.vm.ee/sites/default/files/arengukoostoo-humanitaarabi_arengukava_2011-2015.pdf, välja otsitud 12.02.2013

Eesti arengukoostöö põhimõtted, <https://www.riigiteataja.ee/akt/244042>, välja otsitud 15.02.2013

Eesti Punane Rist, <http://www.redcross.ee/>, välja otsitud 01.04.2013

Euroopa Liidu elanikkonnakaitse vademeeikum
http://ec.europa.eu/echo/civil_protection/civil/vademecum/index.html, välja otsitud
20.02.2013

Euroopa Liidu ECHO direktoraadi koduleht, http://ec.europa.eu/echo/index_en.htm, välja
otsitud 02.02.2013

ERU: Emergency Response Units, <https://www.ifrc.org/en/what-we-do/disaster-management/responding/disaster-response-system/dr-tools-and-systems/eru/>, välja otsitud
15.02.2013

FACT kodulehekül, <http://www.ifrc.org/en/what-we-do/disaster-management/responding/disaster-response-system/dr-tools-and-systems/responding-to-disasters-field-assessment-coordination-teams-fact/>, välja otsitud 02.03.2013

Humanitaarabialane terminoloogia,
<http://www.preventionweb.net/english/professional/terminology/>, välja otsitud 02.04.2013

Hyndman Donald, Hyndman David. 2011. Natural Hazards and Disasters. Third Edition.
Brooks/Cole

IHP koduleht, <http://www.ihp.nu/ihp-modules.html>, välja otsitud 02.04.2013

INSARAG'i kodulehekül <http://www.insarag.org>, välja otsitud 02.03.2013

INSARAG'i tutvustus, <http://www.unocha.org/what-we-do/coordination-tools/insarag/overview>, välja otsitud 02.03.2013

INSARAG Guidelines, http://www.insarag.org/images/stories/INSARAG_Guidelines-2012_ENG-Read_version.pdf, välja otsitud 02.03.2013

NATO kodulehekül, <http://www.nato.int>, välja otsitud 02.03.2013

OCHA kodulehekül, <http://unocha.org>, välja otsitud 02.02.2013

Piirideta arstid koduleht, <http://www.msf.org/>, välja otsitud 02.02.2013

Pine, J. 2009. Natural Hazards Analysis. CRC Press

Punase Risti komitee, <http://www.icrc.org/eng/>, välja otsitud 02.02.2013

Punase Risti Föderatsioon, <http://www.ifrc.org/>, välja otsitud 02.02.2013

Põgenikeagentuur, <http://www.unhcr.org>, välja otsitud 02.02.2013

Päästemeeskonna koduleht, <http://www.rescue.ee/1454>, <http://www.edrt.eu>, välja otsitud 02.03.2013

Päästeseadus <https://www.riigiteataja.ee/akt/13314868?leiaKehtiv> välja otsitud 24.03.2013

Rahvusvahelistel tsiviilmissioonidel osalemise seadus <https://www.riigiteataja.ee/akt/104032011001?leiaKehtiv> välja otsitud 24.03.2013

Rahvusvahelisel päästetööl ja demineerimistööl osalemise ja kulude katmise kord <https://www.riigiteataja.ee/akt/111052011002>, välja otsitud 24.03.2013

Terviseorganisatsioon, <http://www.who.org>, välja otsitud 24.03.2013

UNDAC'i kodulehekül, <http://www.unocha.org/what-we-do/coordination-tools/undac/overview>, välja otsitud 02.03.2013

UNICEF'i kodulehekül, <http://www.unicef.org/>, välja otsitud 02.02.2013

VOSOCC'i kodulehekül, <http://virtualosocc.unocha.org>, välja otsitud 02.02.2013

Välisministeeriumi arengu- ja humanitaarabi andmebaas, <https://rakendused.vm.ee/akta/andmed.php>, välja otsitud 05.03.2013

ÜRO koduleht, <http://www.un.org/en/>, välja otsitud 02.02.2013

Välisministeeriumi arengukava 2011-2015, http://www.vm.ee/sites/default/files/arengukoostoo-humanitaarabi_arengukava_2011-2015.pdf, välja otsitud 04.03.2013

Välisministeeriumi info, <http://www.vm.ee/?q=node/9756>, välja otsitud 12.03.2013

Wisner, B., Blaikie, P., Cannon, T., Davis, I., 2006. At Risk. Natural Hazards, people's vulnerability and disasters. Routledge

World Food Programme kodulehekül, <http://www.wfp.org>, välja otsitud 02.02.2013

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Tabel 1: Katastroofides hukkunud 1900-1999

Joonis 1: Aastatel 1900-2011 registreeritud looduslikud katastroofid

Joonis 2: Tehnoloogilised katastroofid 1900-2011

Joonis 3: Hukkunute arv aastatel 1900-2011

Joonis 4: Välisministeeriumi kulud humanitaarabile